GŁOS
JW. JP. TOMASZA
WAWRZECKIEGO
POSŁA BRASŁAWSKIEGO K. O. S. S. NA SESSYI SEYMOWEY *Dnia 23 Miesiąca* *Nowe* 1790. *Roku,*
MIANY.

NAYIASNIEYSZY KROLU PANIE MOY MIŁOSCIWY!
PRZESWIETNE RZLTEY SKONFEDEROWANE STANY!

Po Głosie J. W. Niemcewicza Posła Inflantskiego, nie śmiem nazbyt moiego rozszerzać, nikt więcey, tyle, i tak dowodnie w tey materyi powiedzieć niemoże. Stoiąc nad Kwestyą wniesionego zapytania do Narodu, ieśli iuż go sami tu zaraz ratować niechcemy i nieśmiemy, mniemam że przynaymniey dowiedzieć się woli iego, nietylko zawsze wolno ale zawsze należy. Rożność Instrukcyi wielu Woiewództw względem Sukcessyi Tronu, bardziey iesz że tę prawdę utwierdza, potrzebę ustawy, a przynaymniey zapytania ukazuie; sam zaś rozsądek dowodzi, że referencya do Narodu względem Jego Prawa (które iest źrzodłem wszystkich Jego nieszczęść) nigdy występną bydź niemoże.

Niezwodźmy Narodu, niełudźmi siebie, niepochlebiaymy naszemu Prawodawstwu, żeby mogło mocnieyszy Elekcyi Króla przepisać porządek, nad ten, który wszystkie Konfederacye generalne i Konwokacyine Seymy, obecne publicznemu sieroctwu, w Prawach duchem prawdziwey i powszechney gorliwości ozdobionych siliły się przepisać.

Litwin iestem, niewdaiąc się w Historyczne dysputy ani w czas ostatnią Unią Korony z Litwą poprzedzaiący, zaczynam od iey odnowienia w Roku 1,569. Pierwsze Interregnum w Roku 1572. przypadłe, wzbudziło zaraz w Polakach czułość o zachowanie spokoyności Publiczney. Czytam pierwszy Kaptur po śmierci Zygmunta Augusta uchwalony. ,, Gdy iuż zatym przypadkiem śmierci Pana a Króla naszego Prawa wszystkie ustały, a ku żadney pociesze dobrym a spokoynym ludziom bydź niemogą, dla czego tylko są i bywaią postanawiane: albowiem źli a wszeteczni ludzie gdy nad sobą karania niebaczą, swego swawoleństwa używać się ważą. Przeto my tak Duchowni, iako i Swieccy, widząc Przodków naszych to postanowienie,

(a) któ-

,, którym takich złych, a swawolnych rzeczy bronili, i obmyślaiąc Potomstwo swe, i zdrowie Rzpltey po sobie, Nas do tegoż swego postanowienia, poczciwościami a wiarą naszą obowiązali, abyśmy przeciw takim wszyscy się ku ich wieczney skazie podnieśli, a ruszyli, którzyby nieposłuszeństwo przeciw Prawu Ziemskiemu wszczynali, abo Wpyny iakie podnosili, &c: aby wszyscy którzy się i za poczciwe ich Potomki mieć i rozumieć chcą, maiąc o tym łacną i pewną wiadomość, onych w tym dla dobrego, a spokoynego Zadzierżenia Rzpltey naśladowali: a takąż spokoyną Rzpltą Potomstwu też swemu przez ręce podali. A tak my przyznawaiąc się radzi do tego, żeśmy się właśni Potomkowie, onych dawnych, a cnotliwych Przodków naszych, toż postanowienie przedsię pod tym teraźnieyszym czasem bierzemy, i obiecuiemy, i przyrzekamy cnotliwemi słowy, iako uczciwi Potomkowie sławnych a uczciwych Przodków naszych, przeciwko takim powstać, którzyby swawoleństwa, gwałty, naiazdy, łupiestwo, tak maiętnosci Duchownych iako i Swieckich Osób, i Kościołów: abo iakieżkolwiek inne swawolności czynić się ważyli, zapomniawszy cnoty, a Powinowactwa tego swego, które nań, kto się iedno za Potomka tey zacney Korony, i Przodków tych, którzy to nam włożyli, znać chcę, iest włożono, a ku takiego każdego szkodzie i zniszczeniu, tak na ciele, iako na maiętności, ruszyć się tak wszyscy społem, iako też i iedna iakażkolwiek część, do którychby iedno tylko pierwey wiadomość o takim swawoleństwie przyszła. Gdyż do wszystkich po tak szerokiey Koronie razem przyiść niemoże. Co wszystko obiecuiemy, pod wiarą i poczciwością naszą, bez fałszu i zdrady, skutkiem wypełnić, a żadnemu takiemu, ani radą, ani żadną przychilnością życzliwemi się okazować, pod wiarą i poczciwością Naszą, niechcemy, by też Krwią i iakimkolwiek powinowactwem Nam złączeni byli, ani o żadnego takiego i słowa nikomu żadnego mówić niebędziemy, ale każdego takiego karać chcemy, i obiecuiemy. Spisaliśmy to, i zaprzyrzekliśmy się na to, przykładem Przodków, a Oyców swych cnotliwych, iako Synowie, a Potomstwo cnotliwe, &c:

Poźniey Roku 1573. Pierwsza po odnowieniu Unii Konfederacya Generalna Warszawska, postanowiła Prawo powszechney cnoty, w słowach: ,, 1. Oznaymuiemy; &c: Iż pod tym niebespiecznym czasem bez ,, Króla Pana Zwierzchnego mieszkaiąc, staraliśmy się wszyscy o to ,, pilnie &c iakobyśmy przykładem Przodków swych, sami między sobą pokoy, sprawiedliwość, porządek, i obronę Rzpltey zatrzymać i zachować mogli. Przetoż z statecznym iednostaynym zezwoleniem i Swiętym przyrzeczeniem, sobie to wszyscy spolnie, Imieniem wszystkiey Rzpltey obiecuiemy, i obowiązuiemy się pod wiarą, poczciwością i sumnieniem naszym.

,, 2. Nayprzód, żadnego rozerwania między sobą nieczynić, ani ,, dysmembracyi żadney dopuścić, iako w iedney nierozdzielney R.P. ,, ani iedna część bez drugiey Pana sobie obierać, ani factione privata z inszemi parabiać, &c.

„ 3. Przetoż powſtać przeciwko każdemu takiemu obiecuiemy,
„ ktoby abo mieyſca, i czaſy inne, do Elekcyi ſobie obierał, i ſkła-
„ dał abo tumultować na Elekcyi chciał, abo Lud ſłużebny privatim
„ przyimował, abo Elekcyi oney zgodnie od wſzyſtkich concluſæ
„ ſprzeciwiać ſię śmiał. A iż Rzpltey naſzey ieſt diſsidium niemałe
„ in cauſa Religionis Chriſtianæ, zabiegaiąc temu, aby ſię z tey przy-
„ czyny między ludzmi ſedycya iaka ſzkodliwa niewſzczęła, którą o
„ inſzych Króleſtwach iaśnie widziemy, obiecuiemy to ſobie ſpol-
„ nie pro nobis & Succeſsoribus noſtris in perpetuum, ſub vinculo ju-
„ ramenti, fide, honore, & conſcientiis noſtris, iż którzy ieſteśmy
„ diſsidentes de Religione, pokoy między ſobą zachować, a dla ró-
„ żney wiary i odmiany w Kosciołach, krwie nieprzelewać, ani ſię
„ penować, confiſcatione bonorum, poczciwością, carceribus, & exi-
„ lio, i Zwierzchności żadney, ani Urzędowi, do takowego progres-
„ ſu żadnym ſpoſobem niepomagać: i owſzem gdzieby ią kto przele-
„ wać chciał, ex iſta cauſa zaſtawiać ſię o to wſzyſcy będziem po-
„ winni, choćby też za pretextem Dekretu, abo za poſtępkiem iakim
„ Sądowym, kto to czynić chciał.

„ Obiecuymy też to ſobie, że na Elekcyą naznaczoną iadąc, i
„ na mieyſcu będący, i do Domu ſię rozieżdzaiąc, gwałtu żadnego
„ ludziom, i ſami między ſobą, czynić niebędziemy.

„ Te wſzyſtkie rzeczy obiecuiemy ſobie, i na Potomki ſwe cho-
„ wać ſtatecznie i trzymać ſub fide, honore & conſcientiis noſtris. A
„ ktoby ſię temu ſprzeciwiać chciał, i pokoy a porządek poſpolity
„ pſować, contra talem omnes conſurgemus in eius deſtructionem.
„ A dla lepſzey pewności tych wſzyſtkich opiſanych rzeczy, przyłoży-
„ liśmy Pieczęci ſwe do tego, i rękoma właſnemi podpiſali &c:

Taż ſama Konfederacya generalna porządek do obierania Króla przepiſała w ſłowach: „ Nayprzód pokoy poſpolity, przy tey Elekcyi
„ Pana nowego waruiąc, tak Jchmość poſtanowili, i obwołać, aby do
„ wſzyſtkich wiadomości przyſzło, rozkazać raczyli: aby żaden na te
„ place, gdzie ſię Woiewodztwa do Namiotów ſwych zieżdzaią, i
„ tam gdzie ſię Jchmość Panowie Rada, i z Rycerſtwem wſzyſtkim do
„ Rady zieżdzaią, z żadną zbroią z żadną ſtrzelbą, ani ze wſze-
„ laką bronią, oprócz zwyczayney, to ieſt: miecza, korda, ſzable,
„ koncerza, ſzpady, przyiachać ważyć ſię nieśmiał, a ktoby ſię tego wa-
„ żył, ma bydź karan na gardle. A ieden drugiemu ſtanowiſka, abo
„ Goſpod z Urzędu iemu wyznaczonych aby niezaſtępował: a ktoby
„ zaſtąpił, aby wnet up.zątnął.

„ Aby ſię każdy tak na ſtanowiſkach ſwoich, iako w Mieście, tak
„ na Przedmieściu, a pogotowiu na tych mieyſcach, gdzie ſię Woie-
„ wodztwa do namiotów ſwych zieżdzaią, i tam gdzie Jchmość ze
„ wſzyſtkim Rycerſtwem do Rady zaſiadaią, także i w potykaniu ie-
„ den drugiego w drodze, Namiocie, ſpokoynie ieden przeciw drugiemu
„ zachował: a owſzem żeby ſię zwad ieden z drugim ſtrzegł, także tu-
„ multów, rozruchów, ſedycyi, aby żaden czynić, ani do nich przy-

„ czy-

„ czyny dawać nieśmiał. Także z Łukiem, z rusnicą chodzić, a po-
„ gotowiu z niey strzelać; także z hakownic, łuków, dział, ważyć
„ się nieśmiał. A ktoby z Ruśnicą nabitą chodził, abo z nią z gospo-
„ dy, abo z stania swego, tu do Namiotów przyiechał, a pogotowiu
„ gdzieby z niey strzelał, także z łuków, hakownic, dział: takowy,
„ ma bydź więzieniem karan przez Elekcyą: a ktoby uszedł, ma bydź
„ pro evicto, i poyman od każdego Urzędu, a na gardle karan

„ A ktoby broni dobył, wszędzie ma bydź karan dwudziestu grzy-
„ wien; a ktoby ranił, ma bydź karan na gardle. A ktoby rozruch,
„ abo Sedycyą iaką czynić chciał, abo ią zaczął, takowy ma bydź
„ karan na gardle.

„ A ktoby zabił, ma bydź karan na gardle; a ktoby z mostu ie-
„ den drugiego zepchnął, ma bydź na gardle karan. Na te namioty,
„ gdzie Posłowie z Radą zasiadaią, aby żaden, tak końmi, iako i
„ wozami naieżdżać, ani między namioty stawiać ważyć się nieśmiał,
„ pogotowiu do Namiotow wieżdżać, abo konie wodzić, a ktoby te-
„ go przestać niechciał, za napomnieniem sługPana Marszałkowych, tak
„ Korony Polskiey, iako i W. X. Lit: każdy u swego Narodu ma bydź
„ arbitrio Senatus karan.

Cudzoziemcy, pachołęta, pacholikowie, i inne lekkie osoby, aby się do tego Namiotu niecisnęli, &c:

„ Aby żaden tak w Mieście, iako i postronno, żadney rzeczy mo-
„ cą, ani gwałtem brać ważyć się nieśmiał, iedno tak iako utarguie:
„ a ci, którzy przedaią, aby też pobożnie rzeczy swe przedawali. A
„ ktoby gwałtem co wziął, ma stronie we dwoie zapłacić oney, co
„ wziął, za dowodem strony.

„ Aby żaden nieśmiał od siodmey do dziewiątey godziny na puł-
„ zegarzu, do Warszawy na most wieżdżać, ani w ulicach w Mieście,
„ ani na Przedmieściu zacieśniać, zwłaszcza wozmi, także od
„ trzeciey do piątey po południu, z Warszawy przez most z wo-
„ zem iachać: A to dla zatarcia i zaciśnienia Jchmościow tych,
„ którzy z tamtey strony ku Sprawom Rzpltey zieżdzaią się, &c:

„ Aby nikt nieśmiał na ten plac, gdzie Namioty rozbite stoią,
„ wozić ku szynku gorzałki, wina, piwa, ani wszelkiego picia. A
„ ktoby się tego ważył, ma utracić to, co przywiezie.

„ A tego wszystkiego przestrzegać i pilnować maią słudzy Jch-
„ mościow Panów Marszałków, którym to poruczą: na które, ktoby się
„ targnął, abo uderzył, a nieranił, na ręce, a kto rani, na gardle
„ ma bydź karan. A ieśliby też ci słudzy w czym wystąpili, abo ko-
„ mu ubliżyli; tedy takowi skarżyć się maią przed J. P. Marszałkiem,
„ a tam z niego sprawiedliwość nieodwłoczna będzie: Ale sam sobie,
„ aby z nich żaden sprawiedliwości nieczynił, ani się na nie targał,
„ pod takimże karaniem. A z nich gdzieby JPP. Marszałkowie spra-
„ wiedliwości niechcieli, abo się zbraniali uczynić, tedy J. Panowie
„ Rady, i Rycerstwo, sami sprawiedliwość w tym czynić będą, tu w
„ kole w Radzie. A o tę wszystkie występki, i winy ich wyżey opi-

„ sa-

„ sane, ma bydź rozsądek tu w Radzie przez Deputaty, które JJ.Panó-
„ wie Rady, także i Rycerstwo, z pośrzodka siebie na to wysadzą.

Mogąż bydź silnieysze obowiązki które Polacy na siebie przyięli! Możeż bydź sprawiedliwiey surowiey pisany porządek Elekcyi iak był wtenczas? przecież te prawa niemiały wtenczas, niemiały potym żadnego skutku. Koronacya Henryka niebyła spokoyna a wkrotce zaraz po oddaleniu się Jego z Polski obaczem iak Swięte Prawa wzgardzone były; W Roku 1575. przy Elekcyi Króla Stefana zaszło rozdwoienie Narodu; które czytam; „ My Rady i Rycerstwo z Woie-
„ wodztw wszystkich zebrawszy się &c: pomniąc na powinność swą
„ Szlachecką, żeśmy na tym placu wedle Praw i wolności, akkomo-
„ duiąc się zgodzie i miłości Braterskiey, za którą Rzplta stoi, spo-
„ łecznie, zgodnie sobie Pana obrać chcieli takowego, z którego-
„ byśmy obronę, a sprawiedliwość naylepszą mieć mogli, gdyż Mo-
„ narchie i Państwa wobec wszystkie natym fundamencie się zakładaią
„ i przez to zadzierżywane bywaią: To wszystko maiąc przed oczy-
„ ma, wzieliśmy przed się subiectam rady dobrotliwego Boga naśladu-
„ iąc, iżbyśmy z Narodu swego Króla sobie obrać mogli: ponieważ
„ Nami żaden Extraneus rządzić i sprawować, wykonywaiąc powin-
„ ności swe Królewskie, niemógłby tak snadnie. Ale iż niektórzy z
„ Rad Koronnych, i części Rycerstwa, też z częścią Panów Rad, i
„ częścią Rycerstwa W.X. Lit: przeciw takowey opinii i przedsięwzięciu
„ Naszemu, które ani Praktyk, ani sakcyi w sobie mieć niemogło;
„ prowadzili z Domu Rakuskiego subiekta, iak Osobę Cesarza Jmci, al-
„ bo Arcy Xiążę: Ernesta, i niektórzy Arcy-Xiążę: Ferdynanda. Ale iż
„ się to baczyło, bydź z niebespieczeństwem z wiela stron Koronnych
„ to się Im wielekroć pokazywało: żeby nic innego niebyło iedno to,
„ iż tym samym obieraniem z Domu Rakuskiego Pana, molem belli
„ Cesarza Tureckiego na Koronę zarazbyśmy wciągnęli; ktoryby bez
„ pochyby Woynę przeciwko nam podniosł, zwłaszcza iż z nim pacta
„ & fædera mamy, w czym nas przez Czausze swoie i Taranowskiego po
„ kilkakroć upominał: do czego też wielkie, pilne, a usilne prozby
„ Braci Naszey Ziem Ruskich, niepomału nas pobudzały, a tego wszy-
„ stkiego gdzieby nam było nieprzykazano, za obieraniem Pana zpośrzod-
„ ku siebie, i Narodu swego, uyść bysmy mogli. Naczym wiele cza-
„ su strawiwszy, rozumieiąc to, żebyśmy iednak do tey zgody trudno
„ przyiść mieli, podali nam tego przez pismo, i potym przez Xiędza
„ Biskupa Płockiego, nie chcąc sami o tym mówić, o co wielekroć od
„ nas byli proszeni, żebyśmy im ochrzcili, a mianowali Osobę te,
„ gdyż oni iuż swoie Kandydaty mianowali. Co iż nad nadzieię ich z
„ łaski Bożey nam się było zdarzyło, tak że za kilka godzin tylko na
„ dwie Osobie J.P. Woiewodę Sandomirskiego, i J. P. Woiewodę Bełzkie-
„ go, Pan Bóg serca i myśli ludzkie zgodnie sposobić raczył. Wczym
„ ieszcze dla prędszey zgody postaliśmy z tym, żeby iednego między-
„ temi dwiema, któryby się im zdał naypożytecznieyszy za Pana o-
„ brali: iednak to wszystko, i tak godne, a zacne Osoby, i zgoda

„ Na-

„ Nasza, mieysca u nich niemało, bo per expressum przy swym mo-
„ cniey stoią, Osoby Cesarza Jmci, żadną miarą odstąpić niechcieli.
„ Zaczym i do tego nas invitos przywiedli, żebyśmy pro finali, i
„ tego cośmy z nayzdrowszym i naypożytecznieyszym Rzpltey bydź
„ baczyli, zgodzie Brarerskiey folguiąc, ustąpić musieli, gdyż też ro-
„ zerwanego Królestwa żaden z JJ. PP. Kandydatow naszych podiąć,
„ się niechciał. Posłaliśmy z tym do nich, żeby iuż okrom Domu Ra-
„ kuskiego, kogobykolwiek inszego nam podać chcieli, iż my na każde-
„ go zezwolić będziemy gotowi. Ale i to wszystko u Prześwietney
„ Strony mieysca mieć niemogło, bo nawet 12go dnia Xbra odwiodł-
„ szy się z mieysca tego, które opisane, i okopem naznaczone, ku
„ obieraniu Pana, i pokoiem pospolitym opisane, obwołane było, gdzie
„ też i Poselstwa wszystkich Kompetytorów, i insze wszelakie Rady.
„ i schadzki Nasze odprawowane były. Ktemu posławszy do Nas Jch-
„ mość Pany, Sandomirskiego i Podolskiego, Woiewody z JP. Mar-
„ szałkiem Koronnym, i z niektóremi Kasztelany Ruskiemi, daleko na
„ stronę odwiódłszy się od Nas, osadziwszy się Strzelbą, i Szyki po-
„ czyniwszy z Ludzi Cudzoziemskich, Xiądz Arcy-Biskup Gnieznień-
„ ski, prawie podtenczas, gdy JP. Marszałek Koronny z Jch: Pany wy-
„ żey mianowanemi z Nami do nich przyiechawszy, wespoł namowy
„ mieli, Osobę Cesarską na Królestwo, po godzinie i czasie w porząd-
„ ku tey Elekcyi opisany, w dosyć małym poczcie Senatorów Koron-
„ nych, chociaż z swey, a nam przeciwney strony mianował: któ-
„ remu mianowaniu tamże in instanti, wiele się ich głosami swemi o-
„ ponowało. Za którym żalem i gwałtownym postępkiem, który się
„ Nam wszemu Rycerstwu, i JPanom Radom Koronnym stał, którzy in
„ eadem sentencia, na żadną Osobę z Domu Rakuskiego niepozwala-
„ iąc, z nami zgodnie byli, bacząc to bydź rzecz bardzo żałosną,
„ i Szlacheckiey Krwi, a wolnościom naszym nieznośną: Oświadczy-
„ wszy się Panu Bogu, i wszystkiemu Swiatu, że nie z nas przyczyna
„ niezgody roście, ucieceśmy się do tego musieli, salubriora consilia
„ wziąść przed się, iakobyśmy nieutracili wolnego obierania Pana
„ sobie, Braci swey i Potomstwu swemu, posłaliśmy z onegoż miey-
„ sca uprzywileiowanego, z pośrzodku swego do Jchmościów, aby po-
„ mnieli, co sami sumnieniu swemu powinni, a iż się Prawa, wolności
„ i Przywileie targaią, aby się przeciw temu oponować raczyli, przy
„ tym się opowiedaiąc: iako o żadney nominacyi niewiemy, które y
„ w Statuciech niewidziem, tak iey przyznawać nikomu, gdy się po-
„ kazuie ku zgubie naszey, niechcemy. Słaliśmy też do Posłów Ce-
„ sarskich, aby distractum Regnum, z ubliżeniem swobód naszych, dla
„ zatrzymania nietylko Koronnego, ale też wszystkiego Chrze-
„ ściaństwa pokoiu, odnosić Cesarzowi niepodeymowali się, i to nam
„ pomodz niemogło, ani nas w tym wielkim uciśnieniu ratowało:
„ dopiero in extremis poczeliśmy Rady szukać, co daley czynić. U-
„ cieklismy się znowu do swych Kandydatów, prosząc aby głosu Bo-
„ żego, który przez usta ludzkię zgodnie wyszedł, posłuchać raczyli:

„ a

„ a ktorykolwiek z Jchmościow, aby diadema Regni imponi sibi pa-
„ tetetur, wokacyą przez Ducha S. obiawioną w myśli nierozerwaney
„ Ludzkiey, niegardząc. Czego żaden z Jchmosciow podiąć się nie
„ chciał, zdrowie swe w czym inszym Rzpltey ofieruiąc, a tak szu-
„ kaiąc tey drogi, abyśmy ieszcze mogli wydzwignąć wolności nasze
„ Szlacheckie, obraliśmy Królewne Jmć Annę za Królową Polską z
„ onych sławnych Potomków Królewskich, de Republ: nostra optime
„ meritis, przydawszy JKMci Małżonka JP, Stefana Batorego Woiewo-
„ dę Siedmigrodzkiego, a nie kogo inszego którego iuż ex nunc Kró-
„ lem Polskim, a wielkim Xiążęciem Litewskim, i wszech innych Państw
„ do Korony należących, obieramy i mianuiemy. Człowieka iako od
„ Narodu swego sprawę mamy dzielnego domi forisque z którym ak-
„ cessya wielka: bo iuż Kraie Ruskie z oney strony pokoiem będą u-
„ bespieczone, i kto drugi od przedsiewzięcia swego cofnie się. si ali-
„ quid contra Regnum hoc moliri velit. Zaczym się sprawa dobra i
„ porządek w Koronie przez tę osobę wielkiemi dary od P. Boga o-
„ patrzoną uczynić może, tak iż Prawa nasze całe zostaną, Rzplta bez
„ wątpienia zakwitnie &c:

Z tego widziemy że część Obywatelów drobna ale zuchwała porwała się przeciwko całemu Narodowi, wydarła mu wolność i bespieczeństwo iego; a Prawo 1576. świadczy, że zli owi Rodacy wnętrzni nieprzyiaciele straszniejszemi w ów czas byli swoiey Oyczyznie nad zewnętrznych nieprzyiacioł, czytam w słowach: „ a iż widziemy
„ Rzpltą naszą w takim wielkim niebespieczeństwie bydź położoną, że
„ nieprzyiacioły ma, nietylko postronne, ale też wewnętrzne Domo-
„ we, na które (ieśli się nieobaczą, a do nas niesklonią,) potrzeba się
„ nam znadź więcey oglądać.

Co przewidzieli to się i stało zaraz tegóż Roku 1576. Na konfirmacyi Elekcyi Stefana w Punkcie 14. Warowano sprawiedliwość Szlachcie naiazdami i gwałtami skrzywdzoney, w słowach: „ Przekładano
„ nam iż temi czasy po roziezdzie z Elekcyi Warszawskiey, wielkie
„ się naiazdy stały, i pokazienie Imion tak Duchownych, iako i Swiec-
„ kich, od ludzi swawolnych: zaczym znadz niektórzy z Panów Du-
„ chownych mszcząc się krzywdy swoiey, grunty i Imiona Szlachec-
„ kie naieżdzali i gwałty czynili, a tak opatruiąc to, aby ta iskra
„ nieuczyniła iakiego incendium w Rzpltey, prosiemy i napominamy
„ aby się od tego hamowali wszyscy tacy. &c:

Po śmierci Króla Stefana Kaptur uchwalony a na Konfederacyi Generalney 1587. porządek Elekcyi Króla, bespieczeństwo wnętrzne naymocniey nayrozsądniey zostały Prawem zawarowane; lecz Prawa z całym Narodem cierpieć musiały pod przemocą zuchwałości na wszystko wyuzdaney; czytam Recess Warszawski około Elekcyi nowey Króla Zygmunta III. Roku 1587. „ My Rady Duchowne i Swieckie i Rycerstwo
„ ze wszystkich Woiewodztw na Elekcyą zgromadzeni &c. „ My ie-
„ iednak przez posyłania ultro citroque konferować o wszystkim, i w
„ nieść rzeczy do zgody niezaniechaliśmy. Na koniec rozumieiąc,

„ że

" że tym prędzey mieliśmy do zgodzenia Jntencyi naszych przyiść, za
" powodem J. Xiędza Arcybiskupa Gnieźnieńskiego, znowu do iedney
" kupy z szedłszy się, racye swe, i Braci doma pozostały około spraw
" tey Konwokacyi Jn fraterna charitate w nosilimy. Na którę gdysmy
" Responsu także w Braterskiey miłości czekali, i spodziewali się, w
" niesion był trzeciego dnia od tamtey strony skrypt dotkliwy w po-
" śrzodek Nas, nic do Responsu na racye od Nas inferowane niesłu-
" żący, bardziey do tego, iakoby tym więcey Jntencye Nasze roz-
" rożnił, i zgodę Naszę, do którey z łaski Bożey iuż nielada wstę-
" pek był rozerwał. Bacząc my co się działo, że takowym dotyka-
" niem więcey exasperabuntur animusze ludzkie, że przed hukiem i
" akklamacyami, nigdy do rozmów statecznych, i słuchania ieden dru-
" giego, ani konkluzyi pewney przychodzić niemogło. Rozszedłszy
" się zaśię na mieysca swoie zwykłe, niezaniechaliśmy daley przez
" pewne Osoby z pośrzodka siebie deputowane: Nayprzód u J. Xiędza
" Arcy Biskupa, potym w Namiocie przy bytności tegoż J. Xiędza Ar-
" cybiskupa, i J. Pana Woiewody Sandomirskiego, około pomiarkowa-
" nia tego Naszego rozróżnienia uciekać się. I gdy zdarzyć to Pan Bóg
" raczył, że ci to Deputaci Nasi, i ich, okróm kilku poślednich arty-
" kułów w tey Konwokacyi, na insze wszystkie deklaracyą byli uczy-
" nili, na którąśmy bez wszelakiey poprawy pozwolili: Oni iednak
" wzgardziwszy tą spólnych Deputatów zgodą, nie iedno tego nieprzy-
" ieli, ale to, o czym akt Konwokacyi wzmianki żadney nieczynił, in-
" ferowali. Jako z strony stanowisk Senatorów w niektórych pobliżu
" okopu postanowionych, ktemu Panom Marszałkôm władzy uprzywile-
" iowaney deroguiąc, one Deputaty nowemi Przysięgami obowiąza-
" wszy, a nie za Urzędniki Koronne, w Sądzeniu excesów, i w czy-
" nianiu Exekucyi ziazdu tuteczńego mieć chcieli. Co wszystko a
" cześmy widzieli, że bardziey trunilo namowy bespieczeństwa zia-
" zdu tego, anizeli ie umacniać miało: wszakże niezaniechaliśmy przed
" się przez spólne posyłania, i o tym z niemi konferować, a do zgody
" i statecznego warunku pokoiu ziazdu tego rzeczy wieść. A gdy to
" nam nieszło, i niemogliśmy do żadnego pewnego końca w tym przyiśdź,
" &c. Ale gdy z tym do nich posłali, i oznaymili im zdanie swe o-
" koło obwołania tego pokoiu, oni byli przeciw temu bardzo, opo-
" wiadaiąc, że gdzieby się to stało, żeby tego cierpieć niemogli, że-
" by extrema tentare musieli. Czym effecerunt, że to niedoszło, a
" w tym czasie, gdy o tych rzeczach i aktach Konwokacyinych mo-
" wiemy, iely arma publice strepere z hussy i z szyki iezdnych, i pie-
" szych Ludzi do tego mieysca, gdzieśmy zasiadali przeieżdzano, Woy-
" skami to mieysce obtaczano. Czym nieiedno mówienie wolne o
" rzeczach excipiebatur, ale też siedzieć i wotować na onym miey-
" scu, niebespiecznośmy bydź sobie rozumieli i wstawać od konsul-
" tacyi zaczętych musieli. Zaraz otym od tamtey strony, do większe-
" go zamieszania, i rozruchu rzeczy wiodąc na Rokosz iakiś ięto przy-
" wodzić, i zatym więcey a więcey arma invalescebant, bo nietylko
" iż

" iż Pany Senatory, i Ich Sługi od nich odwabiali, ale i tak się na
" ten Rokosz zaymowali, w pole zwykłym sposobem ku okopowi z
" Woyski, i działy wszystką siłą wyiechawszy, że nic innego iedno ex mi-
" serrima rerum facie, ktorey się i Cudzoziemcy przypatrowali, ex-
" tremum interitum Ludzi celnieyszych i przybranych, a prawie kwiat
" Rzeczy-Pospolitey, spodziewać się przychodziło. Iż też strona dru-
" ga także w Polu się stawiła, i drudzy niebędąc żadney stronie addicti
" niechcąc się in vitæ periculum temere wdać także ostrożnie stali.
" Czego nic inszego, iedno osobliwa łaska Boża, a Ludzi pewnych za-
" cnych włożenie zadzierżało. A kiedyśmy przyczyny, przeczby się
" to działo, u nich macali, i dowiadywali się, ten pretext ukazowali,
" że bliskie było niektorych Senatorów, od mieysca tego położenie,
" albo stanowiska: zaczym niebespieczeństwa iakiego prędkiego obawiać
" się mieli, &c.—My iednak aby przyczyny żadney nikt niemiał, con-
" silio & authoritate totius Senatus adducti, z okopu tego pod Miasto
" przenieśliśmy się z Konsultacyami naszemi, &c. Oczym wszystkim
" chcąc daley namawiać, i przywodzić to do skutku, gdyśmyześli się,
" dla tego spólnie koło Senatorskie, i Rycerskie, którzy zgodni z so-
" bą byli, a potym do nas stany też W. X. Litt. przyszły, uważyliśmy
" wszyscy drugiey tey Braciey od Nas rozróżnioney, aby i oni z nami się zszedł
" szy, otym wszystkim namawiali. Nierychło to otrzymawszy, gdy-
" śmy iuz odciąwszy to, co sobie niebespiecznego bydź rozumieli,
" przeniesienie się pod Miasto, byli dobrey nadziei, że odprawiwszy
" exorbitancye, i korrekture Praw, mieliśmy do Elekcyi przystąpić,
" alić miasto tego, czegośmy się spodziewali, co inszego Nas potka-
" ło. Bo nayprzód gdy to zawarto było żeśmy się z niemi spolnie znieść
" mieli dla exorbitancyi zaczęcia, I Legata Papieskiego poselstwa
" słuchania, oni tylko tę sprawę rozwiedli, oney niedopuszczaiąc.
" Zaczym ten to Legat będąc vocatus, i iuż w drogę iadąc, wrócić
" się cum indignatione musiał: ale czekani przez cały dzień od Nas i W.
" X. Litt. będąc, znami się znieść niechcieli, pretext ciasności wiel-
" kiey między Nami przedsiębiorąc, chociaż Stanu Rycerskiego Lu-
" dzie im placu swego ustępowali. Nazaiutrz tego przyczyniono: przy-
" szło z tumultem zbroyno z Ruśnicami, w pośrzodek koła Senator-
" skiego, zastąpiono Senat, nulla habita ratione dignitatis Senatoriæ;
" contentio zatym i huki, i przymawiania wniesione pokoiu, na którym
" się byli Deputaci Nasi zgodzili, przypuścić niechciano, przedniey-
" szym Senatorom w Radzie przymawiano, na rękę, zasię drugie zno-
" wu wyzywano, z huffy pieszych i iezdnych, z Strzelbą rozmaitą na-
" stępowano. Co my bacząc i widząc, że umyślnie czas zwłoczono,
" że gdy niektorzy z Nas przypominali o czasie Seymom naznaczonym, ia-
" wnie znać dawano, że to niema tu mieysca, chcąc ten czas protra-
" here niewiedzieć dokąd, a przetrwać wszystkie. Musieliśmy tedy za-
" tym wziąść przedsię consylium odniesienia się na inne mieysce, od
" tamtego iednak niedaleko od tych, ktorzy Nam wszystkie rzeczy
" zatrudniali i zwłoczyli. Odniosszy się iednak, znomuśmy nieprze-

" ſtali competentia media do ſkończenia rzeczy, i aktu tego podawać;
" i prawie u nich tego żebrać chcieliśmy, aby przednieyſze naprawy
" Prawa odprawiwſzy, daléy ſię było przyſtąpiło. Lecz ani to nam
" iśdź mogło, i zwłokę w rzeczach dawno podobno uknowaną czy-
" niono, za którą zwłoką wywołańcy & infames, ci którzy mieyſca
" między Nami niemaią przez moc i gwałt bez pozwolenia Rzeczy-Po-
" ſpolitéy tu na to mieyſce przybyli, Lud Cudzoziemſki, między któ-
" rym wywołańców z innych Pańſtw niemało było, wielką gromadą
" wprowadzano, i prawie Nam na wolność Naſzą naſtąpiono, a za roz-
" iechaniem ſię Ludzi, Pana ku ſkazie wolności Naſzych Nam dać
" chciano. My to wſzyſtko uważaiąc i biorąc przedſię, na pokóy od
" nich podany pozwalaliśmy. Wſzakże takim ſpoſobem, aby to, co
" wściągało i utwierdzało Konwokacyą Przeſzłą, było odcięto: Ludzie
" Cudzoziemcy, i ci, którzy do Elekcyi nienależeli, precz odiechali,
" a ſtrony między któremi były zawaśnienia alternatą do Konſultacyi
" poſpolitych przyieżdzały, upatruiąc w tym niebeſpieczeńſtwo zwad;
" i rozruchow iakich, nietak dalece z oſób ich ſamych, iako od mniey-
" ſzéy kondycyi Ludzi, Czego gdyśmy odzierżeć niemogli, bo i wa-
" runek pokoiu z tym wſzyſtkim przeciwnym intencyi Naſzéy, bez
" wiadomości Naſzéy publikowali, Cudzoziemcow, infames, & bannitos,
" wedle podania Naſzego nieexkludowali, i owſzem od nich liſty pu-
" blice przyimowali, i na nie reſponſy dawali. Co aby w pamięci u
" nich ſamych, i Braci Naſzéy doma pozoſtałéy Nam świadectwém by-
" ło, żesmy takowych ſpraw authores, i fautores niebyli, podaliśmy
" o tym do Grodu Warſzawſkiego ſkrypt Naſz, cum ſolenni proteſtati-
" one, przez pewne oſoby na to Deputowane, J. Pany Jana Jłowſkie-
" go Woyſkiego Płockiego, Mikołaia Podoſkiego Cześnika Ciechano-
" wſkiego, za podpiſém wielu Rad i Rycerſtwa z koła naſzego na to
" Deputowanych: a zatym i daley do tego, co potrzeba, i ſam gwałt
" na Nas prawie wyciſkał, przyſtąpiciesmy muſieli, toieſt: widzieli-
" śmy iawnie i iaśnie praktyki z ſtrony Domu Rakuſkiego, który acz
" wielkiéy ieſt zacności, ale zawzdyśmy to naydowali, że Nam, i rze-
" czom Naſzym niexpediebat brać z niego Pana, i gwoli rzeczom, i
" panowania tego domu mólem wielkiey Woyny, ſ niebeſpieczeńſtwa od
" Narodow Pogańſkich, na ſparze im prawie ſiedząc, i na ſię obalać,
" Sedem belli u ſiebie czynić, podać i ſiebie, i maiętności ſwe pod
" ciężar nieznośny, pod externum militem, któryby dla tego muſiał bydź
" prowadzon, i zgoła w wieczne zniſzczenie ſiebie, wolności i maię-
" tności ſwe przywieść. Przeto długo mieſzkawſzy, a niemogąc ſię
" doczekać niczégo ſtatecznego, iedno odednia do dnia zwłoki; aby
" więc gdyby i ci, którzyśmy tu ieſzcze byli uteſkniwſzy ſobie w
" głodzie, i w drogości nieſłychaney, precz ſię roziechali, niedał Nam
" kto Pana na ſzyię Naſzę tego któregobyśmy namniéy niechcieli, gwo-
" li rzeczom ſwem, iako było nato założono, iterum adque iterum o
" téy zwłoce ſię oświadczywſzy, przyſtąpiliśmy w zgromadzeniu wie-

lu

„ łu Rad i Rycerstwa do namawiania około subiectum, niezaniechywa-
„ iąc i exorbitancyi, także korrektury, do którey daliśmy Deputaty Nasze.
„ A gdybyśmy się odprawowali z sentencyami naszemi, posłaliśmy
„ do tamtey strony Senatorów kilku, którzy się tam schodzili, oznay-
„ muiąc im zdania nasze o Panu Przyszłym, to iest: że się Nam zdało
„ za Pana wziąść, albo z Narodu swego, kogoby Nam Pan Bóg w ser-
„ cach Naszych, i przez zgodę naszę, pokazał, abo Królewica Jegomo-
„ sci Szweckiego, abo Kniazia Wielkiego Moskiewskiego, na to się po-
„ daiąc, ktoregoby z tych pożytecznieyszego bydź Rzeczy-Pospolitey ro-
„ zumieli, żesmy o tym z niemi radzili zgadzać się chcieli. Niektó-
„ rzy z Jchmość co tam byli, a nayprzod J. Xiądz Arcy-Biskup Gnie-
„ źnieński, wdzięcznie to przyieli, a chcieli, aby na to Respons Nam
„ Braterski, był dan, ale zasię drudzy uderzyli na to bardzo, iuż za ho-
„ stes Patriæ Nas maiąc, żeśmy się przymawiali do tego, do czego ten
„ akt był złożony, i za absentes, a takowe ktorzyśmy w kilkudziesiąt
„ mil od tego aktu byli nas poczytaiąc, dokładaiąc i tego częstokroć,
„ że iuż z Nami, ani per internuntios, ani przez pisma znaszać się nie-
„ chcieli: kilka dni potym w wielkiey drogości, w wielkim rzeczy wszyst-
„ kich niedostatku, czekaliśmy Responsu od nich na to podanie Nasze, ustawi-
„ cznie prawie upominaiąc się go przez posyłanie Nasze, nietylkośmy
„ go nieodnieśli, ale i owszem to Nas dochodziło, że J. Xiądz Arcy-
„ Biskup w onym tam kole bacząc, że iuż nad podobieństwo czas się
„ zwlokł, propozycyą i intencyą swoią in Senatu publice de subiecto
„ wniosł exceptus niebardzo cudnemi słowy i postępkami, z kąd baczy-
„ liśmy umyślnie w tey mierze zwlokę. Doszło też Nas i to: że miasto
„ wotowania na Kandydata, wniesiona tam była deliberacya około pod
„ dniesienia kilku Dekretów Seymu przeszłego, i restytucyi Krzyszto-
„ fa Zborowskiego, co widzieliśmy bydź rzecz niezwyczayną, przeci-
„ wną Prawu i mali exempli, ktorą się droga otwierała wszystkim prze-
„ sądzonym o iakiekolwiek występki wyśliźnienia się z tym Prawem po-
„ spolitym opisanych, zaczymby licentia wielka sublato legum metu
„ rosła. Wszakże folguiąc w tym sprawom Rzeczy-Pospolitey, które-
„ śmy mieli przed sobą, wielkim a ważnym, a znosząc ex fraterna chari-
„ tate ten kontempt i przymówki, które nas od nich potykały, nie-
„ przestaliśmy przedsię z Prożbą i upominaniem do nich posyłać aby
„ nas ta wzgarda od nich niepotykała, aby do mówienia o
„ Kandydacie przystępowali, aby na Nasze zdanie z strony subie-
„ ctum respons Nam dali. A ieżliby u nich tanti momenti resty-
„ tucya ta była, żeby Sprawy Rzpltey wielkie, a ważne uprzedzać
„ miała, tedyśmy na to pozwalali, aby Gleyt z zamierzonym czasem
„ do Sprawy tey osobie, o ktorą szło, był dan, za którym na Koronacyi
„ Przyszłego Pana, mogłaby niewinność, i postępek przeciw sobie nie-
„ prawny pokazać. Oświadczaiąc się przytym Panu Bogu i im, że na
„ restytucyą taką, któraby bez uznania prawnego tumultuarie z zagłu-
„ szeniem odprawowana bydź miała, pozwalacieśmy iako niemogli
„ bez Braci doma pozostałey, tak i niechcieli, ani pozwolili, iako o tym pro-
„ testacya w Gródzie Warszawskim za zleceniem Naszym przez Jchmość
„ Pany wyżey pomienione, Jana Jłowskiego Woyskiego Połockiego,

Miko-

„ Mikołaia Podofkiegŏ Cześnika Ciechanowfkiego ieft nă piśmie po-
„ dana. Czwarty to iuż dzień był, iakośmy na ten Refpons czekali,
„ i iuż ku ſłońca zachodu ſię miało, gdy przyfzli Pofłowie ich do
„ nas, wzywaiąc nas do przyiścia w pośrzodek ſiebie, i uważeniem
„ wfzelkiey powagi mieyfca tamtego, na którym ſiedzieli, z takim do-
„ kładem, żeby wfzyſtko to, coby tam poſtanowiono było ſłuſznie pro rato
„ & grato od wfzyſtkiey Korony przyimowano bydź powinnie miało, a nato,
„ co było ważnieyfzego zdania o kondycyach, tak fwoich, iako i na-
„ fzych, z dalfzego poſtępku w tym. Także z ſtrony reſtytucyi tako-
„ wey ſłowem naymnieyfzym niewfpomnieli. Załofna nam to rzecz
„ była, tak iawnie wzgardę, i tak częſto nietykó ofób nafzych, ale
„ ważnych deliberacyi Rzeczy Pofolitey widzieć i ſłyfzeć. Użyli-
„ śmy iednak w refponſie nafzym modeſtyi takowey, że nieexageruiąc
„ tego, przyczyny częſtokroć ferowane, dla których znieśćieśmy ſię
„ z niemi na iedno mieyfce niemogli, przypomnieliśmy z tym dokła-
„ dem, że mieyfcem tylko, i to niedalekim różni będąc, w delibera-
„ cyach iednak, i konkludowaniu fpraw Rzeczy Pospolitey iako nay-
„ bliżey z niemi bycieśmy zawzdy chcieli, ukazuiąc i to, że dalfzym
„ wleczeniem czasu, głodem, niedoſtatki utęſknieniem ludzi, od poſługi
„ teypowinney Oyczyznie, niemieliśmy ſię dać odcifnąć. Z ſtrony miey-
„ fca i powagi iego to rozumieiąc, że mieyfce takim Przywileiem
„ każde ſię legitymuie, i powagę fwoię ma, gdy o fprawach Rzeczy-
„ Pofpolitey właſnych, ludzie do tego należący wielką liczbą Sena-
„ tu, wielką Rycerſtwa, zgodnie fervata cujufque dignitate fpokoynie
„ bez zagłufzenia ſtrepite armarum radzą. Co wfzyſtko z łafki Bożey
„ przy nas przez wfzyſtek czas tutecznego ziazdu znacznie ſię bydź
„ pokazało, a na tym tam mieyfcu i ludzi [ſtanu Szlacheckiego] mało [i Rad,
„ wyiąwfzy z ſtron dwu abo trzy tylko, a zatym iuż więc niemaią
„ czego czekać, a oſtrzegaiąc gdybyśmy infectis rebus roziechali ſię,
„ aby nam kto bez nas Pana niedał: za przyſtąpieniem do nas, i zgo-
„ dy nafzey Rad Duchownych i Swieckich, i Rycerſtwa niemało, u-
„ czyniliśmy to, co powinnosć nafza, co potrzeba Rzeczy-Pospolitey
„ nafzey nam ukazowała, toieſt: obraliśmy za Króla fobie i Pańſtwom
„ wfzyſtkiem tey Rzeczy-Pofpolitey Królewica Jegomości Szweckiego
„ Zygmunta Wnuka po Córce S. P. Króla nafzego Zygmunta pierwfze-
„ go, nad którego trudnośmy lepfze i pożytecznieyfze fubiectum u-
„ patrzyć mogli, gdyż i zacność ieſt wielka w tey ofobie, i ze krwie
„ Narodu nafzego, i Panów nafzych idzie. Panem ieſt pobożnym; wy-
„ chowanie wział z młodości fwey prawie nafze Polſkie, ięzyk nafz
„ umie, obyczaiów i Cnot ieſt ofobnych, ſtateczność i dary niemałe
„ ma w fobie od Pana Boga dane, żadney niſkim nieprzyiaźni za fo-
„ bą niepociągnie, owfzem przyiaźni i akcefsye niemałe. Bo mimo
„ przyległość Oyczyſtego Jego Pańſtwa przyidzie nam z nim ufpoko-
„ ienie Ziemie Jnflantſkiey, ufpokoienie kontrowerfyi niemałey o Pofag,
„ długi, i Sukcefsyą w rzeczy ruchome i Summy, czego ſię zawzdy
„ ztamtąd upominano. ktemu w prawienie w ryzę nawigacyi Morſkiey,
„ a zatym i Domowych nafzych pożytków wiele, i infzych akcefsyi

z niego /

„ z niego się pokazuie, tak, że z żadnego więcéy. Przeco iako od „ nas iednostaynie iest obran Królem Polskim i Wielkim Xięciem Li- „ tewskim, także i Państw inszych, także i od J X. Arcy-Biskupa Gnie- „ źnieńskiego Prymasa naszego tymże Królem Polskim i Wielkim Xię- „ ciem Litewskim, co nam i Rzeczy-Pospolitéy naszéy racz Panie Boże „ błogosławić, i szczęścic, iest mianowan, &c.

Po przeczytaniu tego rozumiem żem dowiodł, iż żaden sposób Elekcyi Króla przepisany, nie może zabiedz takiey Zagraniczney Dywizyi Narodu i Kraiowemu spustoszeniu. Woysko w tenczas z Hetmanem swoiem stało przy Elekcyi Zygmunta zatym przy woli Narodu. Nie zastoniło to iednak Oyczyzny od ruiny; czytam poparcie wolney Elekcyi Króla Zygmunta III. „ My Rady i Stany Koronne, także i Ry- „ cerstwo wszech Woiewodztw, cośmy tu pod Wiślicę wedle Recessu „ Elekcyi Warszawskiey ziechali się, wszem w obec i każdemu z oso- „ bna, którym wiedzieć należy, oznaymuiemy; iż wykonywaiąc to wszy- „ stko, co w Warszawie nayprzod, potym na Seymikach przeszłych po „ wszech Woiewodztwach zgodnie postanowiono iest, około Elekcyi na „ Krolestwo Polskie, i Wielkie Xięstwo Litewskie, Zygmunta Królewi- „ ca Jmci Szweckiego, choć iuż J. K. Mość Pan Bóg do Korony przy- „ prowadzić raczył, ale zatym rozruchem, bacząc, że pod teraznieyszy „ czas zdarzyć się niemoże, abyśmy o sprawach, które w Recessie War- „ szawskim mianowane są; mogli tu radzić, dla tego że za wiadomo- „ ścią, która nas dochodzi o niebespieczeństwie od Arcy Xiążęcia Ma- „ xymiliana, którego niektórzy rozróżnieni od nas, co na przeszłych „ Elekcyach zawzdy rozumieli z wielkim to niebespieczeństwem bydź „ Koronnym, gdyby z Domu tamtego Rakuskiego był obrany Pan, mocą „ z Woyski postronnemi do Korony prowadzą, pilnieysza iest, abyśmy „ staranie czynili otym, iakobyśmy od gwałtu takiego bronili Oyczy- „ zny i wolności naszych, do przybycia Króla Jmści z Prus, Stolicę „ Miasta Krakowskiego, i Granic Koronnych wcale dozierali. Tedy „ zaniechawszy na tenczas tutecznych konsulacyi naszych, zlecilimy Po- „ słóm naszym, któreśmy w swych Woiewodztwach na ten ziazd, i na Ko- „ ronacyą obrali sobie: a którzyśmy ich nieobrali na Seymikach, tedy „ teraz obieramy, aby ztąd zaraz niemieszkaiąc iechali do Krakowa, „ i utwierdzaiąc we wszem Konfederacyą inter dissidentes de religio- „ ne, postępek prawny, i exekucyą przeciwko gwałtownikóm, iéy mia- „ nowali, utrique parti servientem, tamże spólnie Correkturam Jurium „ wziąwszy przedsię namawiali, zwłaszcza weyrzawszy w podanie, które „ było od Woiewodztwa Sandomirskiego w Warszawie na Elekcyi: uciera- „ iąc ie wedle potrzeby Rzeczy-Pospolitéy, i do zgody wszech przywodząc

„ Także też około Artykułu, de Jnterregno & Electione Regis, „ żeby iako naylepszych modos szukali: iakoby ten akt, kiedyby na „ Koronę przypadł, w dobrym rządzie i nayspokoyniey mógł bydź odpra- „ wowany. Także ieżliby się między exorbitancyami co takiego nalazło, „ coby rozumieli potrzebnego Oyczyznie, a Rzeczy-Pospolitéy naszéy, „ żeby J, K. Mość porawił nam i poprzysiągł, około swobód i wolno- „ ści naszych, żeby toz pilnością namawiali,

Ko-

„ Koronacya skoro po rzybyciu Krola Jmci do Krakówa, wedle „ zwyczaiu z obwarowaniem praw, wolnosci naszych, Pactorum, i tego, „ coby było namówiono ku dobremu Rzeczy-Pospolitey, co nayrychle y „ odprawić się ma.

„ Pisalismy też do Arcy Xiążęcia Maxymiliana, prosząc i napo„ minaiąc Go, aby iśdź do Korony zaniechał, a wolnościom i swobo„ dom naszym przypomniawszy sobie Pacta i fœdera, które Państwa Ce„ sarza Jmci z Polską zdawna maią, aby dał pokóy, daiąc mu to znać, „ gdzieby tego niechciał uczynić, a targać się będzie na Oyczyznę na„ szę, że my też jure gentium agemus, iakośmy przedtym i Brata Jmci Ce„ sarza Jmci otym obwieścili, i zlecilismy exnunc W. Panu Janowi Za„ moyskiemu Hetmanowi Koronnemu, aby z Ludzmi, które przy sobie „ ma, czynił wszystko, iako będzie uczyć ars militaris, & Jus genti„ um, i przeciwko domowym naszym, ktorzyby to Arcy-Xiążę: Ma„ xymiliana, forsztelować i prowadzić śmieli, i gwałty Koronie, i Lu„ dziom Koronnym czynić: gdyż ieżli uporu swego popierac będą, nie„ możem ich mieć iedno za hostes Patriæ, juxta Constitutionem Andre„ Jovien: J zabiegaiąc temu tak wielkiemu gwałtowi, uchwaliliśmye „ iakoż i uchwalamy mocą ziazdu teraźnieyszego, ruszenie pospolite „ wszystkim Woiewodztwom Korony Polskiey, sub pœnis in legibus de „ expeditione bellica descriptis, na mieysca i czasy przez J Pana He„ tmana Koronnego naznaczone.

Wnidzmyż w skutki gwałtu przepowiedzianego przez poparcie Elekcyi Zygmunta czytam Prawo 1588.

„ Processus contra Rebelles w iakie niebespieczeństwo. w iako „ żałosne i zgubę ostatnią ciągnące za sobą sprawy, od bardzo ma„ ley liczby Obywatelów Koronnych, przywiedziona iest Rrzecz Po„ spolita rozerwaniem szkodliwym, mianowawszy contra consensum o„ mnium inszego Kandydata, za którym civile bellum in viscera Re„ gni accersitum est, każdy snadnie baczyć może. Albowiem nietylko „ rzuciwszy się zaraz do gwałtu i mocy, imani są zacni, i zasłużeni „ Ludzie wielkich familiy w Domiech swoich, wolnością, a pokoiem „ pospolitym obwarowanych, niemogąc się wysiedzieć, ale też oku„ powane mieysca, i municye Rzeczy-Pospolitey, przeciwko starym i „ teraźnieyszym spisom i Konfederacyom, uzurpowano sobie Poselstwa „ p blico nomine ad exteros, bez zlecenia prawie, iedno od samych siebie w prowadzon obcy Pan z Woyskiem Cudzoziemskim do Korony: „ Stolica Królestwa tego byłaoblężona, szturmy się działy, Kościoły łupio„ no, wstyt uczciwych Panienek był niebespieczny: Zamki Miasta Rze„ czy-Pospólitey brano, Maiętności Szlacheckie popustoszono; wybie„ rano, a same osoby do przysiąg gwałtem przymuszano: Seymiki „ gwałcono, proscriptos, & infames publice forytowano, po drogach „ łapano zacne Szlachcie, i Posły zacnych Xiążąt, którzy do nas tuti pu„ blica lege iachali, Seymy składano, na których obcemu Panu władzę w ręce podawano, i tych Seymów Konstytucye Rzeczy-Pospolitey szko„ dliwe in acta publica w wodzono, i przyimowano. Quid multis? „ wszystko contra leges, & libertates Ptarias czyniąc, Status Reipubl:

„ a sun

„ à fundamentis convellebatur: czego praktykami, i consensy swemi
„ dway Duchowni pomagali. Któremi tak iawnem excessy in Patriam acz
„ się sami patratores talium prawowali beneficia juris publibi; ie
„ dnak my oswiadczamy się Panem Bogiem, żeśmy się ninacz nieskwa
„ piali, i owszem czekaiąc iakiego upamiętania, wiele i z niebespie
„ czeństwem Koronnym ucierpiewaiąc, do tego samego czasu wszyst-
„ kośmy skromnie znosili. Lecz już bacząc, że abutuntur patientia
„ nostra, acz clementia, & lenitas nostra ieszcze ich więcey w uporze
„ zatwardza, gdyż już wiedząc o takowym Konsensie wszystkiey Ko-
„ rony i W. X. Litt: Ziem Pruskich i innych Państw do Niey należą-
„ cych, także i o szczęśliwey Koronacyi naszey, poprzysiężeniu Praw,
„ i wolności Koronnych: nietylko iż się od przedsięwzięcia swego nie-
„ hamuią, ale też majora prioribus delicta patrant, hostili more Zie-
„ mie Koronne z Panem Cudzoziemskim palą, pustoszą, Zamki, Miasta,
„ Rzeczy-Pospolitey posiadaiąc, a prawie do zginienia Oyczyznę przy-
„ wieśdź chcąc. Tedy my temu ze wszemi Stany Koronnemi, tu do
„ Krakowa na Seym Walny Koronacyi naszey zgromadzonemi, zabiega-
„ iąc: Panem Bogiem się oświadczywszy, z iakim żalem do tak ostrych
„ lekarstw przystępuiemy, a iako contra naturæ nostræ benignitatem ad
„ istam acritudinem cauteriorum przychodziemy, powinności iednak
„ naszey Królewskiey dosyć czyniąc, a obawiaiąc się, abyśmy iuż dłu-
„ żey ten wrzod lentis remediis głaszcząc, do zguby ciała wszystkiego
„ Rzeczy-Pospolitey nieprzywiedli, maiąc przed oczyma Konstytucyą
„ Jędrzeiowską, acz nierówno w mnieyszym zaciągnieniu uczynioną,
„ i Recessy, Kaptury po wszech Woiewodztwach, tey sławney Ko-
„ rony uczynione: a mianowicie Reces na wielkim głownym zieździe
„ pod Wislicą postanowiony, i przez nas, między inszemi Prawy Ko-
„ ronnemi poprzysiężony, który też vigore præsentis Conventus appro-
„ buiemy: ten porządek, i deklaracyą deperduellibus czyniemy, &c.

Póty miałem dosyć cierpliwości w Prawach teraźnieyszych, iako w świadkach naypewnieyszych, szukać prawdy to iest skutkuw Interregnów; po ostatnim Prawie które czytałem nie mam serca wyliczać dalszych Interregnów; iako poźnieysze z okropności swoich są wszystkim wiadome.

Słyszałem w tey izbie niedowierzanie Historyi, czytałem więc Prawa, które niemogą podane iuż bydź niepewności, a przerwałem koley dalszych Interregnów dla żalu, który dowodne przekonanie we mnie wzbudzało, że one nam wszystkie Konfederacye wprowadziły; że one do stałego Rządu nigdy nam doyść niedopuszczaiąc brzydzić się nim, nienawidzić go nas przyuczyły; że one Polskę gniazdem obcych Woien i domowego nieładu zrobiły, że one ręce Polaków na rzeź i pustoszenia wzaiemne uzbraiały; że one Narodowego powszechnego krzywoprzysięstwa były przycyyną; że one Naród Polski waleczny i wspaniały prowadząc do przekupstwa i burzliwyeh namiętności podały ochydzie, i wzgardzie Europy; że ich skutkiem przez dwa prawie całe i na początku trzeciego Panowania Polska miała hańbę w iednym czasię mieć dwóch Królów Polskich; ich skutkiem Polska dwa razy by-

ſa rozbierana; ich ſkutkiem Litwa to ogromne niegdyś Xięſtwo w czaſie Unii ludne pełne Miaſt wielkich i Fortec, zwycięſtwami rozſzerzone wielkością ſwoią Króleſtwo wielkie znaczące, do trzeciey części teraz zmnieyſzone dziś ieſt puſte i ubogie.

Czyż nadgradza tyle nieſzczęść, ſtrat i nędzy wytrzymanych czcze brzmienie wolnego obierania Krolów? Ta mniemana Prerogatywa ſłużyła tylko zuchwałym ludziom do zamieszek, a dobrzy Obywatele w tych czaſach częſtych Rewolucyi, nieznali inney wolności tylko ſzkodę i ruinę cierpieć, a nad ſpuſtoſzeniem i niepewnością Oyczyzny ſwoiey płakać.

Gdybyż przynaymniey za tyle ucisków i nierządu Polacy ſami ſobie obierali Krolów! a obrani Królowie gdybyż przynaymniey panowali ſpokoynie od fakcyi obcey i wnętrzney, ale to ieſt nayſmutnieyſza, że obce pieniądze ſwoie albo obce Woyſka Królow Polſkich an Tron wſazały! a cudzą Intryga Panowania ſpokoyność za każdą okazyą wzruſzała.

Nadto Elekcya Krolów imieniem należała do Narodu, a rzeczą ſamą była korzyścią iednych, zmartwieniem drugich Panów Polſkich. Ci co utrzymali ſwego Elekta zbogacili ſię i przewodzili w Kraiu ſpuſtoſzonym; tamci wyniſzczeni na fortunie, oſłabieni na kredycie i powadze; kiedy Król obrany niepoiednał ſię z niemi, nienaſycił ich intereſsów, ſpieſzyli do obcych Mocarſtw robili Konfederacye, cudze do ſwoiey Oyczyzny naprowadzali Woyſka! a w tym wſzyſtkim czy była publiczna wolność?

Darmo ſię męczyć będziemy nad opiſywaniem porządney Elekcyi; drobna część przekupionych Obywatelów mogła uwłaczać całemu Narodowi, czemuż niebędzie mogła wzgardzić wyborem Posłów na Elekcyią wyſłanych; kiedy duch miłości Oyczyzny święte, przyrzeczenie obiecanie, i obowiązanie ſię pod Wiarą cnotą podzciwością, i ſumnieniem, od Woyny Domowey niezgody i rozdwoienia tey Oyczyzny nieochroniły; kiedy Prawa ſurowe i kary ſtraſzne kryminalne, na przeſtępców i gwałcicielów beſpieczeńſtwa publicznego poſtanowione, niebyły zdatne tego Kraiu nieſzczęśliwego od ſpuſtoſzenia i Ruiny zachować! kiedy żadna nieprzeſzła Elekcya żeby na niey albo z iey powodu niebyło Konfederacyi a zatym krwi wylemu ſzkód i gwałtów! kiedy Król każdy albo zaczynał albo kończył Panowanie nad Kraiem iakby pogorzałym podobnieyſzym do Szpitala Ubogiego niż do Króleſtwa, w którym tyle Woien Domowych i poſtronnych z tey okazyi ponieśliśmy! i kiedy nakoniec te wſzyſtkie nieſzczęcia Rząd zawſze ſłaby, względem przemocy ſilney bo obcym wſpartey ramieniem, przez receſsa do Seymów exorbitancyorum odkładać muſiał; a zamiaſt ſatyſfakcyi Obywatelom zabitym, ſkaleczonym, więzionym, zrabowanym i ſpalonym więcey mówię zamiaſt ſprawiedliwości całym Woiewodztwom ſpuſtoſzonym; pod rozmaitemi Tytułami, uſpokoienia Diſſidencyi, amneſtyi Generalney, Pacyfikacyi wnętrzney, wieczne milczenie boleśnieyſze od ſamych nieſzczęść pod takowemi karami nakazywał.

J mo-

J mogęż ia te utrapienia nazwać Prerogatywą Narodu? mogęż takie ucifki, takie gwałty, takie nieprawości, przeciwne Religii, Naturze, i Rozumowi poczytywać za dowod i fkutki wolności? Nie! P. R. S. cierpienia niebefpieczeńftwa ofobiftego, niepewności własności, nieznam ia za wolność; gdzie i kiedy Prawa milczą, a wyuzdana fwywolnych ludzi rozpufta, może bezkarnie w nadziei amneftyi Obywatelowi wydzierać życie, zdrowie, wolność ofobiftą, i maiątek, tam ia nie widzę wolnego, i w tén czas każdy Polak naynikczemnieyfzym niewolnikiem.

Tak biorąc miarę ztego co było, wnofić mufzę co bydź może; że Polfka pod Panowaniem tych częftych Rewolucyi; albo wprędce przeftanie bydź Polfką, albo do czasu będzie Gniazdem obcych Woien, celem obcych widoków, końcen obcych Traktatów.

Tyle Ziemi i tyle Ludzi iak ieft w Polfzcze bez Sukcefsyi nie utrzyma fię bez trzeciego Podziału. Między trzema ogromnemi wielkiemi, filnemi, i porządnemi Mocarftwami położona Rzecz-Pofpolita, nigdy tęgiego Rządu, ściftéy Praw exekucyi, łatwéy prędkiéy i Regularnéy obrony, a nawet fekretu zachować niemogąca, mufi bydź koniecznie w wzgardzie i prześladowaniu u Somfiadów, a w zamiefzaniu u fiebie. Zadne iey związki ftałe bydź niemogą, na iednym Seymie iedna Potencya na drugim druga, na trzecim trzecia przemagać fię nawzaiem będą, a w końcu fprzykrzywfzy nieuftanne przekupftwo, zmierzywfzy fobie nietrwałe i nieſkuteczne zachody, zgodzą fię z fobą na rozebranie tego Kraiu, który przez tyłe czasów był iak zabiegów i boiaźni przyczyna; Woyfko Polfkie chodźby było naywiernieyfze, chodźby nigdy nieodnowiło doznanéy w dawnych zamiefzaniach przemocy, nie obroni fwoiey Oyczyzny od rozbioru, gdy ledwo fzefnaftą część ogólnéy fiły trzech Dworów Graniczących wynofi.

A tak Polfka bez własnych Obywatelów, bez trwałego fiftematu Politycznego, bez rzetelnych związków, raz Mofkiewfkiey, drugi raz Prufkiey, trzeci raz Auftryiackiey fakcyi podległa, bez fukcefsyi Tronu a Przy Jnterregnach długoż exiftować może? przeftaiąc zaś bydź Polfką, czyż będzie wolną.

Niebefpieczeńftwa wolności przy fukcefsyi Tronu tak mocno tu wiftawiane, fą odległe, dalekie, niepewne. A rozbior Polfki i Anarchiia z Jnterregnów naturalnie wypływaiąca, fą pod oczami nafzemi. Polfka ieft teraz wolną i żeby zawfze była wolną to od Konftytucyi Króla opifuiącéy dependuie, lecz żeby Polfka Polfką nazawfze zoftała, to od Sukcefsyi Tronu iedynie zawifa.

Prędzey zapewnie Polfka Polfką bydź przeftanie przy Jnterregnach, aniżeli wolną przy Sukcefsyi Tronu. Przy Jnterregnach można władztwo ftrafznieyfze ieft Narodowi, a Anarchiia naypewnieyfzą do Defpotyzmu ieft drogą. Sukcefsya Tronu to oboie ofłabi a Publiczną wolność i befpieczeńftwo ugruntuie Tak przekonany utrzymania prawdziwéy wolności, całą nadzieię w Sukcefsyi Tronu zakładam; ufam że ogromność i cnota Narodu ią zachowa, a interes trzech Dworów Sąfiedzkich pod Panowaniem nawet Sukcefyinym będzie fię zawfze łączył z wolnością Polaków.

Nako-

Nakoniec o cóż tu teraz idzie? nie idzie tu o ustanowienie Sukcessyi, ale o zapytanie Narodu czyli Jey życzy. Jeżli go sami nie wyrywami z przepaści Jnterregnów, nie przeszkadzaymy mu przynaymniey żeby się z niey ieśli chce i kiedy może wydobył. Jakże w zapytaniu w referencyi można gwałt wmawiać. Nie iestem niczego pewny, bydź może że wola Narodu tu mitrężona na Prowincyach odwracana, ukaże się czystey opinii naszey przeciwną. Cóż z tego czyż nie powinniśmy tey woli doświadczyć; wypełniymy dobrze radzących powinność, a ieśli poźniey będziemy cierpieć razem z Narodem, nie będzie on mógł, niebędzie mogła Potomność nieszczęścia swego nam wyrzucać; staniemy się w oczach Narodu szacownemi, w gruncie sumienia naszego spokoynemi będziemy.

Ukażmy Narodowi że nie forytuiąc nikogo z Predylekcyi naszey, nie dla Domu lub Osoby, ale dla szczęścia Jego własnego radziemy Sukcessyą. Że Elekcyia viritim iest bezrozumna i niepodobna;

Że Elekcyia przez Posłów, iest podległa przekupstwu, zapobiedz Dywizyi Narodu, rugować z Kraiu obcey Jnfluencyi, zatamować zamieszania, i przeszkodzić obcym Woyskom i sile nie może; a zatym że Narodowi zostaie, raz przynaymniey upewnić sobie, Jmię i rzecz wolnego Narodu. Za cóż to o zapytanie maią bydź Konfederacyie, w ktorym że to kraiu sługa Pana uraża, gdy mu wiernie radząc woli Jego dowiaduie się. Lepiey ia trzymam o moim Narodzie, i gdy zapytaniu ani zasady ani nic na świecie nie przeszkadza podług rozsądku, ia więc za zapytaniem iestem.